
ÎN TRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE. MEȘTEȘUGURILE SIGHIȘORNENE LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA

dr. Nicolae Teșculă

Sighișoara, la fel ca și toate orașele săsești din Transilvania a fost de-a lungul secolelor o urbe prin excelență meșteșugărească. Viața socială, politică, economică, militară și cotidiană la Sighișoara s-a confundat cu cea a meșterilor breslași.

Secolul al XIV-lea, prin anul 1376, aduce menționarea existenței primelor statute de bresle în Ardeal. În acel an se reînnoiesc statutele din patru orașe transilvane: Sibiu, Orăștie, Sebeș și Sighișoara. Aceste statute pomenesc pentru aceste orașe prezența a 25 de branșe meșteșugărești și a 19 bresle.¹

Importanța comercială și strategică face să devină foarte repede un important centru meșteșugăresc, după cum atestă și documentul din 1376. Documentar, cea mai veche breaslă este cea a cizmarilor la 1411, urmată de butnari la 1468, lăcătuși și pintenari la 1488 și rotari la 1490. Până în 1500 avem nouă bresle, în primele decenii ale secolului al XVI-lea se va ajunge la 17 bresle.² Dezvoltarea breslelor va face ca acestea să ajungă în jur de 40, ca număr, în secolul al XIX-lea.³

Puterea economică crescândă va face ca acestea să devină principala forță economică și politică a sighișorenilor, fiecare breaslă prin starostele său ajungând să fie reprezentată în sfatul orașului. Unele dintre bresle ajung să le domine pe celelalte, datorită bogățiilor acumulate, din rândul lor fiind aleși consilieri, primari și emisari diplomatici, care vor acționa în numele orașului.⁴

La 1517 în primele statute orășenești se arată că doar patru bresle au dreptul de a locui în cetatea Sighișoarei și anume: curelarii, aurarii, lăcătușii și croitorii. După cum arăta Richard Schuller, tâmplarii reprezentau o breaslă importantă, dovadă fiind numele unei străzi din cetate.⁵

Cea mai numeroasă breaslă va fi cea a țesătorilor care număra la 1852 aproape 500 de membrii, dar și cea mai săracă și mai vulnerabilă în fața concurenței din partea manufacturilor textile.

---

1 Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în sec. al XVI-lea*, Ed. Academiei, București, 1954, pp.82-87.

2 Geront Nussbecher, *Din cronici și hrisoave: contribuții la istoria Transilvaniei*. Ed. Kriterion, București, 1987, pp. 37-40.

3 Carol Diff, Julius Holitzer, *Meșteșuguri și bresle*, mss. –Biblioteca Muzeului de Istorie Sighișoara, p.8;

4 *Ibidem*, p.7.

5 Richard Schuller, *Alt Schässburg*, Markus Verlag, Schässburg, 1906, p 20.

La 1846, în Sighișoara existau în jur de 1159 meșteșugari și comercianți în frunte cu țesătorii care aveau 164 meșteri, 133 calfe și 54 de ucenici urmații de cizmari cu 125 de meșteri, tăbăcarii cu 58 pălărierii și cojocarii cu 38 de meșteri și tâmplarii cu 30 de meșteri. la 1854 avem în total 682 de meșteri și la 1883, doar 493 de meșteri, din care 125 au renunțat la meseria lor.⁶

În 1872 „Legea pentru libertatea meseriilor” a însemnat sfârșitul breslelor din Ardeal. Ele au fost înlocuite de noi forme de organizare cum ar fi așa numitele „tovărășii de meșteșugari”, iar mai apoi, de corporațiile profesionale.⁷

Dincolo de aceste note statistice, mijlocul secolului al XIX-lea, prin apariția telgrafului și a căilor ferate a determinat o grea lovitură adusă sistemului breslaș, când marele comerț cu produse manufacturiere pătrunde masiv în Transilvania. Legat de acest aspect profesorul Joseph Haltrich relatează: „...înainte de 1848, majoritatea meșteșugarilor, țesători și arămari erau invidiați. Dar arămarii au decăzut, iar începând cu anul 1857 și țesătorii sunt amenințați din cauza pânzei englezești și americane, care pătrunde prin Principatele Dunărene în Ardeal, precum și din cauza crizei de bumbac datorată urmărilor războiului nord-american.⁸ Mai sunt căutate următoarele produse textile sighișorene: pânza de bumbac, țesături pentru țărani, ață vânăată. Cele două magazine Misselbacher și Teutsch mai desfac anual 20000 de legături de ață vânăată a 5 florini produse la Sighișoara. La anul 1854 Johann Radler jr. a înființat prima înălbire cu clor, folosită acum pretutindeni. Dintre produsele meșugărești se mai pot enumera articolele de frângherie (se livrează funii și la Uioara la ocnă), clei talpă, pălării, marfă fină și pentru țară. Articolele de păslă fină produc pălărierii Johann Hoch jr. de la 1853 și Friederich Folberth în 1865, articole de tâmplărie pentru țărani – tâmplăriei fine îi concurează serios străinătatea, în special Viena.(...) Din anul 1863 orașul dispune de un ceasornicar iscusit Friederich Mild, care începând cu 10 august 1867 întreține un ceas electric-primul din Ardeal. Un nume și-a făcut și ceasornicarul Karl Devai ,care a fabricat multe din ceasurile ce se află în turnurile din împrejurimi.

Sighișoara a avut și un tâmplar de artă și constructor de altare Johann Goof, decedat în 1852, iar fiul său Johann Goof jr. este un talentat constructor de orgi, la fel ca și Friedrich Binder.

Tânărul Karl Henning, care a lucrat în străinătate și îndeosebi în Anglia, un arămar, și-a construit în propria casă ,anul trecut, o baie rusească cu aburi și cu vană. Tot el a instalat zilele trecute în curtea sa un berbec hidraulic cu roată de reacție. De menționat și lucrările de dogărie, ca marele butoi a lui Riferi.

6 Carol Diff, Julius Holitzer, *Op. cit.* , p.8. Adolf Hohr , „Aus der Vergangenheit der Ehrsamten Schässburger Leinweberzunft” în *Schässburger Zeitung* ,nr. 8/1901_p.29.

7 *Schässburg.Bild einer siebenbürgischen Stadt* , Rautenburg Verlag,1998, p.352.

8 □ războiul de secesiune

În întregime Sighișoara are 24 de meserii, care împreună cu asociațiile numără 30. Unii susțin că ridicarea obligativității organizării în bresle, modificarea vârstei de primire a ucenicilor și lipsa amestecului autorităților în verificarea normelor de muncă la meșteri și calfe dăunează mult calității produselor. ⁹

Alături de acești meșteșugari, apar și primii industriași: „*Daniel Adelff a înființat prima fabrică de spirt din Sighișoara în anul 1850, iar în urma falimentării mai multor cazane de rachiu, au apărut mai multe astfel de fabrici, în prezent funcționând 5, chiar dacă nu permanent. Fabrica de lichioruri a lui Josef Schemény, începând din 1850 coninuă (în domeniu n.n.) într-un stil mai mare de Johann Leonhardt în 1855. Fabricarea oțetului o începuse în 1853 tot Schemény și a fost urmat de Josef Binder, Johann Radler, Johann Leonhardt, Majorkowitsch.*”¹⁰

Un fin observator al realităților economice ale orașului se va dovedi a fi brutarul Josef Franz Zielinski jr. Născut la 26 noiembrie 1855, ca fiu al croitorului Josef Zielinski sen, originar din Kalisch (Polonia de azi). După absolvirea școlii reale din oraș va studia comerțul la Sibiu și în urma crahului financiar al bursei vieneze din 1873 se va orienta spre meseria de brutar. În acest sens întreprinde o călătorie de studii în vestul continentului trecând prin orașe din Ungaria, Austria, Italia, Elveția, Germania, Olanda și Belgia. După 5 ani de peregrinări în anul 1878 se întoarce în orașul natal și pune bazele unei brutării în fosta stradă a Spitalului, azi P-ța Hermann Oberth. Moare la 18 iulie 1943. În anul 1927 își va publica memoriile la tipografia Markus din Sighișoara sub numele de *Wandern und Lernen (Călătorii și învățăminte)*. ¹¹

La începutul lucrării va face o radiografie asupra situației economice a orașului. Meșteșugurile erau încă la mare căutare, de pildă cizmarii: „*În anii 60 erau aproximativ o sută de meșteri în breasla sighișoreană. Cam șase din acești o sută erau și anumiți cizmari germani, care nu au fost însă în breaslă, abia mai târziu ei s-au unit cu cizmarii (Tschismenmacher). Printre acești 6 pantofari germani, care confecționau încălțăminte mai fină, în mod ciudat nu se afla nici un sas, ci tot felul de calfe venetice din străinătate, Boemia, Moravia, Tirol, Ungaria; abia mult mai târziu cizmari s-au dedat la așa numita "Rahmarbeit". Printre cizmari erau unii care își tăbăceau singuri pieile, aceștia confecționau apoi un sortiment foarte deosebit de cizme, care se purtau doar în anumite comune, ca de exemplu Zendrisch (Senereuș) Maniersch (Măieruș). Pe parcursul multor ani cei din regiunea viticolă puteau fi recunoscuți după cizme, care arătau în felul următor. Erau în întregime fără tocuri și erau înzestrate de țigani cu placheuri scobite.*

9 Joseph Haltrich, „*Culturhistorische Skizzen aus Schäßburg*” in *Sächsischer Hausfreund*, XXX. Jahrgang, Kronstadt, 1868, p. 73.

10 *Ibidem*, p. 74.

11 Erika Schneider, „*Ein Gebäck, durch das Sonne dreimal scheint. Josef Franz Zielinski und die königlichen Bäckerlöwen*“, in *Schäßburger Nachrichten*, Folge 36, Dezember 2011, 18. Jahrgang, pp. 54-55.

Partea superioară (tocul piciorului și al cizmei) era tăiată dintr-o bucată, și avea la Rüst trei pliuri de grosimea unui creion, care se întindeau la încălțatul cizmei, adică era opusul total a cizmelor cu limbă, moderne azi, care după cum se știe nu se întind.”¹²

Legat de acest meșteșug era și tăbăcăritul, care oferea materie primă cizmăriei. Nu se bucurau de mare câștig, deși: „Majoritatea tăbăcarilor erau sași și erau cu toții foarte înstăriți. Frecventau toate iarmaroacele, chiar și până sus la Bistrița. Făceau în mare parte piele pentru cizmari, chiar și pentru încălțăminte de oraș o piele bună de vișel se ridica pe atunci de obicei la nivelul așteptărilor. Ca muncitori, tăbăcarii angajau de obicei unguri, care își ziceau "Varga". A fost proverbială hrana îndestulătoare pe care țesătorii o dădeau angajaților lor. Aceștia primeau de cinci ori pe zi de mâncare. La micul dejun nu primeau vezi Doamne cafea, asta era prea rară pe atunci, dar primeau în loc de aceasta de trei ori pe zi un Seitel vechi (1/2 l) de vin, pe lângă asta, o <Tocană> sau slănină. Oamenii trebuiau însă să muncească foarte greu, pentru că nici în această meserie nu existau încă mașini.”¹³

La mijlocul secolului XIX, de altfel, după cum ne menționează Friz Mild în memoriile sale: „Zeloșii pielari și cojocari, care le plăcea să stea Târnava, ca broaștelor în apă și răzuiiau harnic la meșteșugul lor maleabil cu stinghi puternice (...) jupuiturile spălate, așa că bogata sudoare a frunții acoperea munca oamenilor. Târnava curgea aproape și apa ducea departe sudoarea oamenilor îmbăiați până la talie. O așa baie răcoroasă putea fi permisă locuitorilor Uliței Morii în această modest chip: se dezbrăcau acasă, își puneau o cârpă de postav peste pânțele sale goale și pășeau cu o pipă plină în liniștita Uliță a Morii în umbra caselor liniștite la baie în apa Târnavei.”¹⁴

Breasla țesătorilor: „... era, spre deosebire de cizmărie, în întregime în mâinile meșterilor sași. Se lucra cu războaie manuale, și muncitorii mulți de care era nevoie pentru această muncă (de multe ori o Weberbrüderschaft (frăție) era formată din peste 100 de oameni) erau adesea străini, și anume în cea mai mare parte din Moravia. Remunerația muncitorilor nu era fixă, ci feciorilor le era plătit fiecare cot (germ. Elle). - În acest context îmi vine în minte o întâmplare care s-a petrecut în acea vreme. - Maiștrii țesători mergeau pe atunci la iarmaroace, ca și acum. O dată, cu ocazia unei opriri la Țigmandru, la întoarcerea de la un iarmaroc din Marosvasarhely (Târgu Mureș), s-au hotărât să le plătească muncitorilor lor cu 2 crăițari mai puțin pentru fiecare cot. După sosirea la Sighișoara, au chemat muncitorii să ajute la descărcarea cuferelor grele, s-au plâns de prostul mers al afacerilor și au comunicat în același

12 Josef Ziliniski, *Wandern und Lernen*, Markusdruckerei, Schäßburg, 1927, pp. 7-8. Pe această cale dorim să mulțumim domnului Virgil Jitariuc pentru traducerea lucrării.

13 *Ibidem*, p. 11.

14 Fritz Mild, *Zu Schäßburg anno 1848. Aus den Erinnerungen eines Bürgergardisten*. Verlag der Markusdruckerei, Schäßburg, 1929, p. 33

timp decizia luată, de a le plăti pentru un cot cu doi crăițari mai puțin ca până acum. Deoarece băieții s-au convins descârcând lăzile grele, că le-a rămas meșterilor lor marfă - s-au supus deciziei. Dar meșterii nu aveau să se bucure mult timp de avantajul lor. Din întâmplare a ieșit la iveală, că ei își vânduseră în Tg. Mureș marfa până la ultima bucată, însă au umplut lăzile cu grâu frumos, de aceea erau atât de grele la descărcat. Așa că - mare neliniște în rândul băieților, întrunire a Frăției¹⁵, etc. și băieții si-au primit din nou vechiul salar... ”¹⁶

Alta era situația croitorilor din urbe, însă aveau și ei probleme: „În Sighișoara erau două feluri de croitori. Herrnschneider și așa numiții < Grauenhosenschneider>. Din categoria primilor menționați erau 6 meșteri, și anume aceștia nu erau sași ci tot felul de străini, în afară de doi, Franz Wohl și Karl Weiß.” □

Legat de această asociație, la localul hanului *La mielul alb*¹⁷, unde era o adevărată casă de modă: „Unii din cititori își vor mai putea aminti de panoul mare de pe clădirea hanului „Zum weißen Lamm” (La mielul alb). Acesta glăsuia „Erster Schäßburger Männerkleidermacherverein“. (Prima asociație a croitorilor pentru bărbați) Această asociație a fost fondată de un croitor pentru bărbați pe nume Weiß, și un fost croitor al ulanilor¹⁸, Sebesta. Ei vindeau în primul rând confecții din bumbac pentru lucrătorii la calea ferată, care au fost foarte mulți, în timpul construirii ei. Mai târziu când aceștia au plecat mai departe de la Mehburg (Beia) la Reps (Rupea), în urma unei proaste conduceri, firma s-a dizolvat, având după cum s-a spus un deficit mare. Croitorii sași se limitau mai ales la lucrări țărănești și chiar dacă erau cam 10 Grauenhosenschneider în localitate, făceau toți afaceri bune.”¹⁹

O breaslă interesantă era cea a pălărierilor și postăvarilor, unii dintre ei renumiți și menționați de profesorul Joseph Haltrich. Ei primeau materia primă din Săcele (azi jud. Brașov) după care o spălau în Târnăvă, unde o și vopseau, în special în culoarea indigo.

În Sighișoara existau 10 meșteri postăvari, specializați în mare măsură în realizarea de flanele. Lui Zielinski îi mai este familiară imaginea cu ei în apa Târnavei Mari: „Ei merită pomeniți în mod special. Aceștia trebuiau să își aducă materia primă cu căruța din cele șapte sate (Siebendorfer)²⁰ de pe lângă Brașov urmând ca s-o spele singuri în Târnăvă. (Aici era legată la brâu Geldkatze²¹, așa se numea un brâu pentru monede, pentru că pe acestea le luau românii cu mare drag, la pachet). Înainte de

15 □ este vorba de frăția calfelor de țesători.

16 Josef Zielinski, *op. cit.*, p. 9.

17 □ în partea de sus a actualei străzi 1 Decembrie 1918, azi sediu de bancă.

18 □ corp militar din cadrul armatei austriece.

19 *Ibidem.*

20 □ azi orașul Săcele, jud. Brașov.

21 □ pisica cu bani.

spălare cel puțin la postăvari, lâna era vopsită cu albastru de indigo original, și abia ulterior spălat, pentru că după câte știu eu, doar lâna nespălată absorbea vopseaua. Astfel atât postăvarii cât și pălărierii, nu toți, dar măcar unii din ei aveau propriile lor mici plute pe Târnăvă. Postăvarii, 10 meșteri în Sighișoara, făceau în totalitate numai flanele. Pentru mine rămâne de neuitat o imagine, și anume ramele pentru întins și uscat flanelele de pe Dealul Școlii (Schulberg). Aici erau montate niște rame de 30 de metri lungime, dacă erau proprietatea orașului sau a breslei, nu știu, dar iar și iar i-am văzut pe băieții postăvarului Adleff urcând Dealul Școlii cu o bucată udă de postav. Aceasta rămânea eventual și peste noapte sus, întreb acum, ce ar fi rămas astăzi din postavul sau flanelă, dacă ar fi întinsă așa nesupravegheată pe Dealul Școlii –nimic! Flanela sighișoreană căutată în toată țara și foarte apreciată, dar și era de cea mai bună calitate, făcută numai din lână de oaie curată..”²²

Legat de tâmplărit, care avea o mare tradiție în burgul de pe Târnăvă, meșterul Zielinski arată: „Deși înainte nu existau (cel puțin la Sighișoara) mașini de rindeluit, tâmplăria fină de mobilier, se afla pe o treaptă înaltă și avea un mare renume. Erau unii meșteri, care au făcut chiar lucruri remarcabile în ceea ce privește lucrul în furnir și bunul gust. Era cu atât mai de apreciat, având în vedere dificultatea procurării materiei prime. Nu numai tâmplării de artă, ci și tâmplării țărănești își cunoșteau meseria, în special pictatul mobilei, adică această muncă era făcută mai ales de către femei, care așterneau ca prin magie cele mai frumoase lalele pe suprafața dulapurilor sau a lăzilor. Aceste desene nu numai că erau de bun gust, ele erau și rezistente, acuarelele sunt acoperite cu clei sau altă substanță protectoare, astfel încât mobila să poată fi spălată fără a suferi stricăciuni. Din păcate mobila pictată începe să dispară din casele țaranilor, pentru a face loc altor piese de mobilier <modern>, mai ieftine”²³

Legat de alimentație și de meșteșugurile în domeniu, la Sighișoara, profesorul Joseph Haltrich arată: „Conform protocoalelor magistratului Sighișoara acum 100 de ani se arendau între altele (...), mierea de albine, brânza și slămina, tutunul, bumbacul, vânătoarea și pescuitul. În ziua de 27 martie 1762 s-a interzis sub pedeapsa confiscării importul și vânzarea de bere și rachiu atât de dăunătoare locuitorilor. După aceea fabricarea berii a fost dată în arendă de către oraș ceea ce a rămas valabil până astăzi. De la 1801 se percepe vamă de un creișar pentru o veadră ardelenească. Această vamă s-a menținut sub numele de „Thorlosung” până în zilele noastre. Prin fondul rezultat din această vamă a vinului importat a fost destinat de la început construirii unei cazarme de infanterie.”²⁴

22 *Ibidem*, p. 14.

23 *Ibidem*, pp. 10-11.

24 Joseph Haltrich, *op. cit.* pp. 78-79.

Tot în oraș vor mai apare magazine specializate: „Două cofetării moderne ;prima în 1851 de către Joseph Schemény cu ajutorul străinului Lieblnacht; o mare cofetărie în 1858 Johann Leonhart și în 1865 Demeter Damian²⁵.” De asemenea, ne șochează numărul mare de cârciumi: “...66 de cârciumi și două hanuri pot fi numărate în oraș și mai multe la periferia lor.”²⁶

De altfel, legat de prima berărie aflăm că o locație a ei exista lângă Biserica Spitalului ²⁷în curtea Peitschisch. Berea produsă aici, era apreciată și deseori ducea la beție: „...cu fosta berărie, unde după beri și beri se răcorea limba la o bere dublă, spumoasă, dacă se observa fulgerarea ochilor, de obicei la oglinda umplerii halbelor.”²⁸

Plăcerea de a degusta din bere se va dovedi la unii sighișoreni a fi nefastă, devenind neglijenți cu familia lor: „Așa și maiștrii măcelari, obișnuiau pe-atunci să-și bea cinzeaca de dimineața și seară²⁹la bătrâna Wenzel, într-o cârciumă mică, acolo unde azi este <Heimat>³⁰. Acolo își serveau în fiecare zi tocana și aveau întotdeauna o grămadă de oaspeți din toate straturile populației. Aici se întâmpla mereu ceva. Aici nu se jucau cărți, dar se bea și se discuta până târziu în noapte. Oaspete zilnic al Wenzeloaiiei bătrâne, era maistrul măcelar Sporer, spre marea disperare a soției sale. Într-o seară, în timp ce ședea din nou comod acolo, se deschisese ușa și apăru doamna Sporer însoțită de o slugă și două servitoare. Aștia cărau un sac mare gros, umplut cu pănușe de cucuruz, o pernă și o pătură. Toate astea doamna Sporer le trânti în mijlocul încăperii înaintea lui Sporer și a camarazilor săi și strigă: <Poți dormi și aici.>³¹ Au urmat bineînțeles mari râsete ale prietenilor săi. Au circulat nenumărate astfel de povești, adevărate dar și inventate, care întotdeauna și-au atins scopul, de a înveseli sufletele sighișorenilor.”³²

Legat de prelucrarea cărnii aceasta: “ Pentru ei, în perioada din jurul anului 1860 era foarte simplu. Se pregătea pur și simplu carne, - și nici asta în fiecare zi. Bătrânii meșteri ziceau că nu trebuie mâncat carne în fiecare zi. Mai multă viață în breasla măcelarilor a adus domnul George Winter la început cu afumătoarea sa, apoi

25 Familia Demian era una dintre cele mai renumite familii de comercianți sighișoreni. Alături de alți negustori de origine aromână prezenți în orașul nostru au fost susținătorii financiari și culturali ai Bisericii Ortodoxe Române din Sighișoara. Un reprezentant al familiei Anastase Demian a realizat pictura de la Catedrală.

26 *Ibidem*, pp. 81-82.

27 azi MIU vechi.

28 Fritz Mild, *op. cit.* p. 64.

29 Früh- und Dämmerchen.

30 Este vorba de cârciuma Patria. Nu se cunoaște exact locația stabilimentului. Se presupune că exista în Ulița Morii. Erau în Imperiul Habsburgic, aproape în fiecare oraș, un local cu numele Heimat, unde de obicei erau cazați sau luau masa.

31 Săsește: Tea kâst uch hä schlöfen.

32 Josef Zielinski, *op. cit.*, pp. 31-32.

a tăiat și vite mari, și astfel s-a ajuns ca măcelarii să producă și afumături. Winter, datorită cunoștințelor sale despre afumarea cărnii era foarte binevenit sighișorenilor. Fiul și nepotul săi s-au perfecționat esențial în acest domeniu până în ziua de azi. ³³

Locul de vânzare al produselor din carne era hala orașului³⁴: „Acolo conduceau meșterii măcelari. Calfele lor hotărâte mânuiau părți de marfă pe baca de carne și erau stăruitori, cu marfa să o servească clienței după putere și obișnuință; (...) Dacă venea o anumită comandă la masa de carne și se puneau mâinile neastâmpărate ale cumpărătorului în apropiere, urma adesea ca o vreme învolburată, cuvintele: e weg dēGrapsch, oder awer et rätscht dēAckes draff!³⁵ Sensibil nu răsuna, dar pătrundea răsunând. (...) Lauda slujea meșterilor măcelari în acele vremuri, dacă cumpărarea unui pfund³⁶ de carne de vintă era de șase până la șapte crăițari și nu se plângeau de greutatea meșteșugului lor.”³⁷

Brutăritul nu reprezenta un meșteșug aparte, fiecare producea pâinea necesară alimentației acasă: “ Cine vede azi zilnic Streifwagen pline cu făină, se întreabă involuntar, cum își asigură orașul nevoia de făină - care era de cca. 100 de vagoane anual - pe vremea când calea ferată nu era încă construită. Făina mai fină, natural nu se aducea în așa cantitate ca astăzi, îmi amintesc de o căruță, care săptămânal sosea aici din Haromsek³⁸ încărcată cu 15 saci, care erau apoi împărțiți la brutari care plăteau pe loc cu bani gheață. Un punct de desfacere a făinei nu exista. Firma Misselbacher își primea făina cu vagonul de marfă, și cu toate acestea făina costa 10 crăițari. De făina pentru pâine se îngrijea fiecare cetățean singur, și cel mai sărac își cumpăra grâu pentru tot anul, iar gospodinele, cu ajutorul a diverse site fine, își făceau singure trei sortimente de făină. Din sortimentul cu cea mai mare granulație se cocea Gesindebrot. Mai târziu s-a înființat un magazin de făină al Koniges și Sopony din Brașov; datorită vânzării prea slabe, a dat faliment repede”³⁹

Un alt meșteșug interesant este cel al frângherilor. Este cunoscut faptul că ei își desfășurau activitatea pe actuala stradă Gheorghe Lazăr, numită până în perioada interbelică ca *stradă a Frângherilor*. Legat de activitatea lor *la fin du siecle* brutarul Josef Zielinski prezintă în memoriile sale un element interesant: „Frângherii împleteau în gangul lor parâmele lor, apoi le aduceau în frângherie. Atâta timp cât îngrădirile vamale cu România⁴⁰ erau deschise, le mergea atelierelor de frângheri și curelari foarte bine. Erau

33 *Ibidem*, p. 12.

34 □ azi Pizzeria Jo Pub.

35 □ ia mâna sau cade securea peste ea!

36 □ 1 pfund = 560 grame.

37 Fritz Mild, *op. cit.* pp. 27-28.

38 □ Trei Scaune.

39 Josef Zielinski, *op. cit.* p. 13.

40 □ este vorba de perioada războiului vamal dintre România și Austro-Ungaria 1886-1892.

foarte multe familii de frângerii în Sighișoara și lucrau cu multe calfe. Mai apoi, după calea ferată veneau și în România începea a se dezvolta meșteșugul, deși erau opreliști la graniță, frângerilor și curelarilor nu le mai mergea așa de bine ca înainte...’’⁴¹

Din această scurtă analiză asupra situației meșteșugurilor sighișorene la mijlocul secolului XIX, observăm o situație în care elementele tradiționale se combină cu cele moderne. Pe de o parte vedem prezența vechiului sistem de bresle, care la Sighișoara avea deja o existență seculară și pe de altă parte noul, modernul își face loc tot mai mult în activitățile economice ale urbei.

Marele comerț mondial își face simțită prezența și în orașul nostru, contribuind la influențarea prețurilor produselor meșteșugărești și automat la prosperitatea sau declinul unor meserii tradiționale în burgul de pe Târnava Mare.

Dezvoltarea și modernizarea căilor de comunicații în special apariția căii ferate în anul 1872 la Sighișoara a determinat o ruptură profundă cu tradiția. Mărfurile marelui comerț pătrundeau foarte ușor în oraș falimentând majoritatea meșteșugarilor. La toate acestea s-au adăugat *Legea pentru libertatea meseriilor* din același an, care a desființat oficial breslele. Sighișoara era acum în plină modernitate.

ZWISCHEN TRADITION UND MODERNE.

HANDWERK IN SCHÄSSBURG, MITTE DES NEUNZEHNEN JAHRHUNDERTS

(Zusammenfassung)

Es ist bekannt, dass Schäßburg schon seit dem Mittelalter ein wichtiges Handwerkszentrum war. Mitte des elften Jahrhunderts wird die Stadt mit dem Problem des Erscheinens und der Entwicklung der Manufakturen konfrontiert, welche allmählich die kleinen Handwerkerbetriebe verdrängen werden.

Anhand von Zeitgenössischen Berichten können wir eine Sachlage feststellen, wo sich traditionelle Elemente mit den modernen verknüpfen. Einerseits stellen wir das Fortbestehen des alten Zunftsystems fest, welches in Schäßburg schon seit Jahrhunderten existierte, andererseits bemerken wir dass das Neue, das Moderne, zunehmend Platz in dem Wirtschaftsleben der Stadt ausfüllte.

Der große Welthandel wird auch in unserer Stadt bemerkbar, und beeinflusst somit die Preise der Handwerkerprodukte und trägt automatisch auch zu der Entwicklung oder zu dem Niedergang einiger althergebrachten Handwerke in der Burg an der Großen Kokel bei.

Ausbau und Modernisierung der Verkehrswege, vor allem das Eintreffen der Eisenbahn in Schäßburg 1872, führten zu einem tiefen Bruch mit der Tradition. Die Ware des Großhandels fand nun mit großer Leichtigkeit ihren Weg nach Schäßburg, was zu dem Bankrott der meisten Handwerker führte.

Alldem kam noch im gleichen Jahr das *Gesetz für die Gewerbefreiheit* hinzu, durch welches die Zünfte offiziell aufgelöst wurden. Schäßburg befand sich nun voll in der Moderne.

41 *Ibidem*, p. 33.

Cuvinte cheie: Sighișoara, secolul XIX, meșteșuguri, modernizare, industrie.

Stichwort: Schäßburg , 19. Jahrhunderts, Handwerk, Modernisierung ,der Industrie.